

Betreft: Zienswijze Agractie Nederland consultatie 'Bescherming wolf en goudjakhals'

Datum: 05-06-2025

Inleiding

Namens onze leden dienen wij onze zienswijze in met betrekking tot de internetconsultatie over de Wijziging van het Besluit kwaliteit leefomgeving en van het Besluit activiteiten leefomgeving (bescherming wolf en goudjakhals) waarmee er nieuwe juridische kaders geïmplementeerd worden.

Agractie mist in het participatie proces een afspiegeling van de samenleving die recht doet aan de bewoners van het platteland. In de wetenschap zien we een zelfde ontwikkeling die geen recht doet aan een debat met alle wetenschappelijke meningen.

Agractie benadrukt dat een gewijzigd wolvenbeleid gebaseerd moet zijn op solide juridische beginselen, zoals de grondwettelijke rechten, het ongestoord genot van eigendom, woongenot, leefomgeving, nationale veiligheid, en de fundamentele mensen- en kinderrechten.

Deze aspecten zijn bij de voorgestelde wijziging naar onze mening veel te weinig in overweging genomen. Daarnaast constateren wij dat de complexiteit en de risico's – inclusief de negatieve effecten die het huidige beleid met zich meebrengt – het directe gevolg zijn van het tot nu toe gevoerde wolvenbeleid. Wij willen daarom benadrukken dat een zorgvuldig, rechtvaardig en evenwichtig beleid essentieel is om de belangen van alle betrokken partijen adequaat te beschermen.

Wolven

Sinds 2015 zijn er weer wolven in Nederland, terwijl er 150 jaar geen wolven geweest zijn.

Voor onze verre voorouders was het toen al duidelijk dat er voor wolven in Nederland geen ruimte is. Nederland is te dicht bebouwd, te dicht bevolkt, heeft een intensief en druk wegnnet, versnipperde natuur, met daartussen een zorgvuldig onderhouden cultuurlandschap. Daarbij hebben de wolven in Nederland geen natuurlijke vijanden.

De laatste twee decennia zijn er vele hectares natuur bijgekomen; mede daardoor zijn de zwijnen en reeën populaties toegenomen. Hierdoor is de wolf naar Nederland gekomen en gebleven. Wij willen benadrukken dat de explosieve groei van de wolvenpopulatie de kans aanzienlijk vergroot dat de populaties van zwijnen, reeën en herten drastisch afnemen. Dit kan ertoe leiden dat de wolf, op zoek naar voedsel, nog vaker naar dichtbevolkte gebieden trekt. Het is belangrijk te herinneren dat dit precies was waarom de wolf 150 jaar geleden werd uitgeroeid.

De explosieve groei van de wolvenpopulatie zorgt voor grote maatschappelijke onrust bij inwoners, kinderen, fietsers, voetgangers, (hobby)boeren,

campingeigenaren, paardenhouders, (hobby)dierhouders, dagrecreanten en andere toeristen. Iedereen die op het platteland schapen, paarden, pony's, alpaca's, honden, overige hobbydieren en rundvee houdt is beducht voor slachtpartijen door oprukkende wolven. Helaas is de maatschappelijke onrust de afgelopen jaren regelmatig bewaarheid, door afschuwelijke en angstaanjagende wolvenaanvallen; wolven gedragen zich veel slechter dan bij aanvang voorspeld was door deskundigen^{1 2}.

Wolven leveren geen wezenlijke bijdrage aan cultuur en natuurlandschap in Nederland. Wolven maken geen onderscheid in predatie in zeldzame kwetsbare in het wild levende soorten die nodig kunnen zijn voor het behalen van natuurdoelen. Een dier als de Moeflon dat nodig is voor beheer van een aantal (prioritair) Europees beschermde landschappen op de Veluwe, is ernstig in de stand gereduceerd door het wolvenbeleid³. Wanneer de moeflon en het schaap de heide niet meer begraasd, zal het heidelandschap niet alleen vergrassen maar zullen er ook bomen gaan groeien en zal heide bos worden. Het gaat niet alleen over de predatiesoorten maar ook het natuurlijk beheer dat daarmee geschaad wordt en welke slechte invloed heeft op de instandhouding van flora- en fauna.

Een wolf is niet selectief in haar predatiegedrag en houdt geen rekening met kwetsbare soorten. Het is aannemelijk dat er nu al soorten afnemen door predatie van wolven. De wolf is een storende factor die niet aanwezig was bij het ontstaan van de HR (Habitatrichtlijn) en die een groot gevaar vormt voor de verslechtering van een aantal soorten die wel aanwezig waren ten tijde van die aanwijzing.

De staat van instandhouding van de wolven dient vanuit Europa bekeken te worden: er is immers een gezonde wolvenpopulatie in de EU. Zelfs landen die veel meer ruimte hebben dan Nederland zoals Zweden en Frankrijk voeren populatiebeheer uit.

Wolfwerend raster

Wij ervaren dat de plaatsing van wolfwerende rasters in heel Nederland geen duurzame oplossing is. De hoge rasters van minimaal 1.20 meter verstoren het leefgebied van andere soorten; wat tegenstrijdig is met het beleid dat wilde dieren zich vrij moeten kunnen verplaatsten (Ecologische Hoofdstructuur).

Hoge elektrische rasters kunnen een gevaar opleveren als een mens een weiland niet snel kan verlaten wanneer er zich een calamiteit voor doet met een onrustig paard/graasdier.

¹ https://www.bd.nl/binnenland/kan-de-wolf-ons-aanvallen-een-keer-bijten-en-dan-is-hij-weg~ab291afd/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F&cb=16bb3db6-3b8c-4014-a8b5-d472f0d1a888&auth_rd=1

² <https://www.wolveninnederland.nl/de-wolf-terug-nederland/gedrag-en-wolf-mensrelatie#:~:text=In%20de%20meeste%20gevallen%20is,verwachting%20daar%20voedsel%20te%20verkrijgen.>

³ <https://reddemoeflon.petities.nl>

Wij zien dat belangrijke leveranciers van wolfwerende rasters geen pasklaar antwoord hebben over wolvenwering voor paarden⁴.

Mogelijk zijn de door BIJ12 geadviseerde elektrische rasters strijdig met andere wettelijke dierenwelzijnsregels. Er zijn geen onderzoeken bekend waarbij het veiligheidsarbo-effect voor mens en dier volgens de Nederlandse en EU wetten is beoordeeld.

Het ontbreken hiervan zorgt voor een ongewenst werkklimaat in de paarden- en dierhouderij dat o.a. strijdig is de Arbeidsrichtlijnen⁵.

De door BIJ12 geadviseerde hoge, wolfwerende rasters mogen niet zomaar geplaatst worden⁶. De meeste omgeving/bestemmingsplannen en de vrijstellingslijst (v.h. bijlage II BOR) voorzien niet in deze hoge rasters. Wij verzoeken te zorgen voor legalisatie door bijvoorbeeld een projectplan/rijks inpassingsplan van de hoge hekken door middel van een generieke 'oplossing' voor het grondgebied van Nederland, zodat er oplossingen zonder omgevingsvergunning met een lange doorlooptijd gerealiseerd kunnen worden. De wetgever heeft onder de omgevingswet deze hoge rasters niet toegevoegd aan de lijst van vergunningsvrije bouwwerken, niet zijnde gebouw.

We zien en merken dat wolfwerende rasters helaas onvoldoende bescherming biedt aan gehouden dieren en aan mensen. Wolven springen met gemak over de afrasteringen of ze graven er onder door.

Steeds meer gedeputeerden erkennen ook dat wolfwerende rasters nauwelijks werken.

Er dient een onderzoek te komen naar de kwaliteit en het effect van de reeds gerealiseerde wolvenrasters. Het plaatsen van deze hoge elektrische wolfwerende rasters is geen bevredigende oplossing en effectieve - en betaalbare methode als beschermingsmaatregeling.

Als er inspanningen verwacht worden om bewegingsvrijheid voor de wolf te verbeteren, moeten de kosten hiervan volledig vergoed worden en niet worden afgewenteld op de gebruikers van die ruimte.

Alle inspanningen en kosten die grondgebruikers en (hobby)dierhouders moeten nemen om hun dieren te beschermen tegen de wolven dienen schades etc. volledig vergoed te worden en mogen niet afgewenteld worden op gedupeerden met een eigen risico of anderszins.

Het rijk (maar ook de maatschappij) wil meer weidegang stimuleren. Binnen het GLB wordt meer uren weidegang als ECO-maatregel aangemerkt om juist biodiversiteit te versterken. Maar de angst van wolven aanvallen op een kudde weidende runderen, schapen of paarden belemmert de weidegang.

Als veehouders hebben we zorgen om de financieel-economische gevolgen voor

⁴ https://www.gallagher.eu/nl_nl/advies-inspiratie/elektrische-afrastering/afrastering-voor-boerderijdieren/paarden#anchor-8

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0104>

⁶ <https://www.bij12.nl/onderwerp/faunaschade/schade-voorkomen/wolven/#3-1-afschermingsmaatregelen>

zorg en welzijn van onze dieren; we zijn immers verantwoordelijk voor het welzijn van onze dieren. Daarvoor hebben we meer maatregelen nodig dan alleen rasters. De populatie en leefgebieden van de wolf moet bespreekbaar worden. We hebben een beleid nodig waarbij beheer van de wolven een onderdeel moet zijn van het faunabeheerplan. De HR biedt volgens artikel 16 lid 1 onder B de mogelijkheid om in wel te grijpen in de wolvenpopulatie en niet alleen het ingrijpen bij een incident met een probleemwolf.

Bescherming mens en dier

Agractie is van mening dat de wolvenstand passend moet worden beheerd waarbij de bescherming van mens en gehouden dieren voorop moeten staan en de aller hoogste prioriteit moeten hebben. Ter bescherming van humane grondrechten dient er veel eerder afschot mogelijk te zijn.

Alle wolven die in de buurt van mensen, kinderen en gehouden dieren zich ophouden moeten vanaf een zone vanaf de openbare wegen/paden zonder meer door afgeschoten mogen worden. Dit mag zich niet enkel tot probleemwolven beperkt blijven. Naast beheer van de wolvenstand, dient er een landelijke vrijstelling te komen voor het verstoren van de wolf. Verstoring zorgt dat wolven voortaan beter uit de buurt van mensen blijven.

De ervaring leert dat wolven zich snel en volgens DNA sporen zich zwemmend door de grote rivieren verplaatsen. Zo zorgde probleemwolf GW1554M in korte tijd in mei 2020 voor meer dan 40 slachtoffers in Gelderland en omstreken. Dergelijke solitaire wolven maakten veel meer slachtoffers dan ze voor hun voedingsbehoefte nodig hebben.

Nederland is te klein voor wolven en zeker voor nog méér wolven. Wij pleiten voor een nulstand. We leven immers in één Europa waar er geschiktere gebieden zijn waar de wolven voor veel minder overlast zorgen. De vrijheid die de wolf in Nederland tot nu kreeg moet verder terug gebracht worden omdat die ten koste gaat van de bewegingsvrijheid van mensen, kinderen en dieren⁷. Eenieder heeft immers het recht zich vrijelijk te verplaatsen en te vertoeven binnen de grenzen van elke Staat volgens artikel 13 van het UVRM⁸. Verdragen dienen vooral mensen te beschermen, kunnen een rechtstreekse werking hebben en staan boven nationale wetten.

De massale aanwezigheid van wolven die zich explosief vermeerderen zijn een groot gevaar voor ons woongenot, onze openbare veiligheid, onze (klein)kinderen en (huis)dieren. Er zijn al te veel incidenten met kinderen, honden en volwassenen. Hiermee worden grondrechten geschonden. Dit is o.a. strijdig met

⁷ <https://nos.nl/artikel/2529386-gemeente-leusden-sluit-deel-landgoed-den-treek-voorlopig-in-verband-met-wolf>

⁸ <https://www.uu.nl/onderwijs/universele-verklaring-van-de-rechten-van-de-mens-75-jaar/artikel-13-vrij-reizen#:~:text=Eenieder%20heeft%20het%20recht%20zich,zijn%20land%20terug%20te%20keren>

artikel 5 van het EVRM dat het recht op veiligheid dient te beschermen⁹. Het gevaar dat kinderen nu lopen in bepaalde gebieden in Nederland op straat, lopend/fietsend naar school of spelend buiten, is in strijd met artikel 3 van het kinderrechtenverdrag¹⁰.

De vele geschonden (vorenstaande) genoemde grondrechten van mens en kinderen dienen hoger in de ranglijst te komen dan de rechten van de wolf.

Jaarlijks zijn er in Nederland miljoenen toeristen die traditioneel in wolvegebieden verblijven; in bepaalde gedeelten van Nederland zien ze het toerisme flink dalen (Veluwe, Park De Hoge Veluwe, De Treek¹¹).

Ook agrariërs ervaren inkomstenderving door aanvallen op hun vee. Veel schapenhouders hebben hun bedrijf al beëindigd.

Dit tezamen is een rechtvaardigheidsgrond (sociaal-economisch) uit de HR artikel 16, om in te grijpen in de wolvenstand ¹².

Anders dan voorgesteld wordt in de nota van toelichting onder 3.3 mag in Nederland de wolf niet toegevoegd worden aan het leefgebied van een bestaand Natura 2000 gebied welke niet is afgesloten ter bescherming van derden. Het is aannemelijk dat andere natuurdoelen zeker niet gehaald worden bij (her)introductie van de wolf.

Het ongecontroleerd aanwezig zijn van wolven (zonder populatiebeheer) is strijdig met verslechteringsverbod uit de Habitatrichtlijn ¹³.

Evenredigheid en belangenafweging

Volgens het beginsel van evenredigheid, dat onderdeel is van het Nederlandse en Europees bestuursrecht, moeten maatregelen proportioneel zijn in relatie tot het te beschermen belang. Het beleid, dat onder meer de bescherming van de wolf versterkt zonder voldoende rekening te houden met de negatieve gevolgen voor landbouw, volksveiligheid, (psychische) gezondheid en eigendommen, is niet in overeenstemming met dit beginsel. De belangen van burgers en eigenaren worden onevenredig zwaar getroffen. Natuurbehoud mag niet onevenredig ingrijpen in fundamentele mensenrechten¹⁴.

Verantwoordelijkheid en zorgplicht van de overheid

De overheid heeft juist de plicht om de volksgezondheid en openbare veiligheid

⁹ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=legisum:eu_human_rights_convention

¹⁰ <https://www.kinderrechten.nl/kinderrechten-vw/artikel-3-belang-van-het-kind/>

¹¹ <https://nos.nl/artikel/2529386-gemeente-leusden-sluit-deel-landgoed-den-treek-voorlopig-in-verband-met-wolf>

¹² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX%3A31992L0043>

¹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:31992L0043&from=LV>

¹⁴ Het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie; artikel 6, 35 en 52 (https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_nl.pdf)

te waarborgen en niet alleen de plicht om de natuur en biodiversiteit te beschermen. Het accent op het beschermen van soorten mag niet ten koste gaan van de fundamentele mensenrechten, zoals het recht op goede (psychische) gezondheid, een veilige leefomgeving en het eigendomsrecht. Een beleid dat onvoldoende maatregelen treft om schade en risico's te beperken, kan worden gekwalificeerd als het niet nakomen van de zorgplicht die de overheid heeft¹⁵.

Eigendomsrecht en schade

Het eigendomsrecht, beschermd onder zowel nationale als Europese wetgeving, impliceert dat schade aan eigendommen door dieren op vee, zorgvuldig moet worden gecompenseerd. De huidige maatregelen en subsidies voor het afschermen van land en vee blijken onvoldoende of zijn niet betaalbaar voor veel boeren en landeigenaren. Het onvermogen of de ontoereikendheid van de getroffen maatregelen ondermijnt het eigendomsrecht en ondermijnt het vertrouwen in het evenwicht tussen de grondwettelijke rechten en het natuurbehoud^{16 17}.

Alternatieven en subsidiariteit

Het beginsel van subsidiariteit en proportionaliteit binnen de mensenrechten en het milieurecht stelt dat ingrijpende maatregelen slechts gerechtvaardigd zijn indien minder ingrijpende alternatieven niet toereikend zijn. Uit de praktijk blijkt dat de protocollen en subsidies voor het afschermen van landerijen en vee niet alleen achterhaald zijn en schadelijk is voor overige fauna, maar ook onbetaalbaar en weinig tot niet effectief. Daarmee is het op deze wijze beschermen van de wolf en goudjakhals niet in overeenstemming met de beginselen van rechtvaardigheid en redelijkheid^{18 19}.

Conclusie

Kortom, Agractie roept de staatssecretaris op om een grondige en evenwichtige afweging te maken die juist de fundamentele rechten en belangen van burgers en eigenaren van grond en vee respecteert en niet alleen het natuurbehoud centraal stelt. Het beleid dient te zorgen voor adequate bescherming van veiligheid, eigendom en volksgezondheid, en niet onevenredig te worden belast door maatregelen die in de praktijk niet haalbaar of rechtvaardig blijken.

¹⁵ Nederlandse Grondwet; artikel 21 en 22

¹⁶ Nederlandse Grondwet; artikel 11

¹⁷ EVRM, Eerste Protocol; artikel 1

¹⁸ Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU); artikel 5 en 11

¹⁹ Het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie; artikel 52

Wij vertrouwen erop dat deze overwegingen meegenomen worden in de verdere besluitvorming, en dat de staatssecretaris zich ervan bewust is dat het beschermen van de wolf en de jakhals niet ten koste mag gaan van de grondwettelijke en mensenrechten van haar burgers.